



VAASAN YLIOPISTO

Esteettömyyssuunnitelma 2008

Sunna Vainioma
Kari Rossi
Miia-Leena Mikkilä



”Esteettömyydellä tarkoitetaan fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön toteuttamista siten, että jokainen voi ominaisuuksistaan riippumatta toimia yhdenvertaisesti muiden kanssa.” (Laaksonen 2005: 11.)

Esteettömyyssuunnitelma on hyväksytty tasa-arvotoimikunnassa 7.4.2008.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	4
2. Esteettömyyden käsitteitä.....	4
3. Esteettömyyden lainsäädännöllinen perusta.....	5
4. Esteettömyyssuunnitelman tavoitteet	6
5. Toimenpideohjelman suunnittelu ja toimenpiteiden toteutusjärjestys	7
6. Työryhmän suositukset	9
6.1. Tilat	9
6.2. Opiskelu ja opintojen ohjaus.....	10
6.3. Opiskelijavalinta	11
6.4. Tiedotus ja viestintä sekä Vuorovaikutus ja yhteistyö	11
6.5. Työskentely yliopistolla.....	12
7. Esteettömyyden toteutumisen seuranta.....	12
Kirjallisuus ja lähteet.....	14
Liitteet 1 ja 2	

1. Johdanto

Vaasan yliopistossa toteutettiin esteettömyyskysely syksyllä 2006. Kyselyn tulokset löytyvät raportista¹. Kyselyn tulosten pohjalta tasa-arvotoimikunta käynnisti esteettömyyssuunnitelman valmistelun. Vastauksissa tuli esille runsaasti kehittämisideoita, joita esteettömyystyöryhmä lähti työstämään konkreettisiksi Vaasan yliopiston esteettömyyttä edistäviksi toimenpide-ehdotuksiksi. Tavoitteena on ollut saada toimenpideohjelmasta² tiivis ja ennen kaikkea toteuttamiskelpoinen.

Esteettömyyssuunnitelman laatimisessa on otettu huomioon korkeakoulujen ESOK-hankeessa (Esteetön opiskelu korkea-asteen oppilaitoksissa)³ tuotettu tieto sekä Stakesin ylläpitämät Suomen Design for All -verkoston verkkosivut⁴.

Toimenpideohjelmaa ovat valmistelleet suunnittelija Kari Rossi yliopistopalveluista ja opintoneuvoja Sunna Vainioma opintoasiat-yksiköstä sekä opintopäällikkö Miia-Leena Mikkilä kauppatieteellisestä tiedekunnasta. Lisäksi työryhmän asiantuntijoina ovat ensimmäisessä ja toisessa vaiheessa olleet opintoneuvoja Miisa Ratavaara (opiskelijavalinta-asiat), opintoneuvoja Henna Huovinen (kansainväliset asiat), aluesihtööri Eija Matintupa (Näkövammaisten keskusliitto) ja Finance and Development Manager Pekka Hiippala (Finfonc Oy). Suunnitelman edistymistä on käsitelty tasa-arvotoimikunnan kokouksissa syksyllä 2007 ja sitä on kommentoinut Vaasan yliopiston ylioppilaskunnan koulutus- ja sosiaalipoliittinen sihtööri Reetta Marttinen sekä ylioppilaskunnan pääsihtööri Tatu Tanski.

Vaasan yliopisto ottaa käyttöön tasa-arvotoimikunnan hyväksymän esteettömyyssuunnitelman 7.4.2008 lukien. Suunnitelman liitteenä olevan toimenpideohjelman toteutumista seurataan tasa-arvotoimikunnassa.

2. Esteettömyyden käsitteitä

”Esteettömyydellä tarkoitetaan fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön toteuttamista siten, että jokainen voi ominaisuuksistaan riippumatta toimia yhdenvertaisesti muiden kans-

¹ Holmlund & Rossi 2007.

² Liite 1.

³ Esteetön opiskelu korkea-asteen oppilaitoksissa 2008.

⁴ Suomen Design For All 2008.

sa.”⁵ Tavoitteena on sellainen ympäristö, jossa kaikki voivat toimia, opiskella ja työskennellä tasavertaisesti.⁶

Saavutettavuus-käsitettä käytetään esteettömyyden synonyymina ja erityisesti silloin, kun puhutaan palveluista. Saavutettavuudella tarkoitetaan palveluiden toteuttamista siten, että ne ovat kaikkien saatavissa ja saavutettavissa henkilökohtaisista ominaisuuksista riippumatta. Esteettömyyden lähikäsitteitä ovat myös inkluusio ja Design for All. Yliopistoympäristöön sovellettuna *inkluusiolla* tarkoitetaan sitä, että opiskelujärjestelyt ja -ympäristöt ovat kaikille toimivat. Vammaisen opiskelijan ei siis tarvitse sopeutua opiskeluympäristöön, vaan päinvastoin. *Design for All* -käsitteellä tarkoitetaan sellaista suunnittelua, jolla edistetään ympäristön esteettömyyttä ja palvelujen saavutettavuutta sekä tuotteiden käytettävyyttä.⁷ Suomalaisessa toimintaympäristössä Design for All käännetään yleensä esteettömyydeksi tai saavutettavuudeksi, ja joskus puhutaan myös suunnittelusta kaikille (ruotsiksi tillgänglighet, design för alla). Käännökset viittaavat käsitteen kiinteään yhteyteen sosiaalisen tasa-arvon ja itsenäisen selviytymisen käsitteisiin.⁸

Ympäristön esteiden kokemiseen vaikuttavat esimerkiksi vamma, sairaus, mielenterveyden ongelma tai oppimisvaikeudet kuten lukivaikeus.⁹ ”Esteettömyys koskettaa yliopistossa kaikkia opiskelijoita ja koko henkilökuntaa, mutta erityisen tärkeää se on niille yliopistoyhteisön jäsenille, joilla on jokin vamma, jotka ikääntyvät tai kuuluvat kulttuurisiin tai kielellisiin vähemmistöihin.”¹⁰ Vammaisilla henkilöillä ja erilaisilla oppijoilla tulisi olla muiden kanssa yhdenvertaiset mahdollisuudet opiskella ja toimia yliopistoissa.¹¹

3. Esteettömyyden lainsäädännöllinen perusta

Esteettömyyden lainsäädännöllinen perusta on perustuslaissa. Suomen perustuslain 6.2 §:n mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

⁵ Laaksonen 2005: 11.

⁶ Laaksonen 2005: 12.

⁷ Laaksonen 2005: 12.

⁸ Suomen Design for All 2008.

⁹ Holmlund & Rossi 2007.

¹⁰ Laaksonen 2005: 11.

¹¹ Holmlund & Rossi 2007.

Lisäksi yhdenvertaisuuslain (20.1.2004/21) 6 §:ssä määritellään syrjinnän käsite. Se voidaan jakaa kolmeen muotoon. Ensimmäinen on *välitön syrjintä*, joka tarkoittaa, että jotakuta kohdellaan epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta kohdellaan, on kohdeltu tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa. *Välillisellä syrjinnällä* tarkoitetaan puolestaan sitä, että näennäisesti puolueeton säännös, peruste tai käytäntö saattaa jonkun erityisen epäedulliseen asemaan muihin vertailun kohteena oleviin nähden, paitsi jos säännöksellä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia. Kolmas syrjinnän muoto on *häirintä*, joka on henkilön tai ihmisryhmän arvon ja koskemattomuuden tarkoituksellista tai tosiasiallista loukkaamista siten, että luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri. Neljäntenä syrjinnän muotona voidaan pitää ohjetta tai käskyä syrjiä. Myös laissa naisten ja miesten tasa-arvosta (8.8.1986/609) on määritelty syrjinnän käsite.

Yhdenvertaisuuslain 4 §:ssä sanotaan, että ”viranomaisten tulee erityisesti muuttaa niitä olosuhteita, jotka estävät yhdenvertaisuuden toteutumista”. Lisäksi 5 §:ssä mainitaan, että koulutuksen järjestäjän on tarvittaessa ryhdyttävä kohtuullisiin toimiin vammaisen henkilön koulutukseen pääsemiseksi, työssä selviämiseksi tai työuralla etenemiseksi. Kohtuullisuutta arvioitaessa tulee ottaa huomioon toimista aiheutuvat kustannukset, koulutuksen järjestäjän taloudellinen asema sekä mahdollisuudet saada toimien toteuttamiseen tukea.

Yllä mainittujen säännösten perusteella vammaisilla henkilöillä ja erilaisilla oppijoilla tulisi olla yhdenvertaiset mahdollisuudet opiskella ja toimia yliopistoissa kuitenkin siten, että esteellisyyden aiheuttamat toimet ovat kohtuulliset.¹²

4. Esteettömyyssuunnitelman tavoitteet

Esteettömyyssuunnitelman tavoitteena on esittää tiivistetysti, mistä esteettömyydessä on kyse ja mitä Vaasan yliopistossa tulisi tehdä, jotta yliopistosta saataisiin esteettömämpi. Suunnitelmassa on käsitelty esteettömyyden käsitettä hyvinkin laajasti, ei ainoastaan esim. liikuntavammaisten esteiden vähentämisenä. Työryhmässä on kuultu useita tahoja, minkä vuoksi suunnitelmassa on voitu ottaa huomioon hyvin erilaisia ryhmiä ja on saatu konkreettisia ehdotuksia esteiden poistamiseksi tai erityisjärjestelyiksi. Tavoitteena on, että esteettömyys olisi osa yliopiston normaalia toimintaa ja että esteellisyysasiat otettaisiin huomioon

¹² Laaksonen 2005: s. 10–11.

opintojen ohjauksessa, opetuksessa, tiedottamisessa ja muussa toiminnassa. Esteettömyydestä huolehtiminen kuuluu kaikille yliopistoyhteisön jäsenille.

Toimenpideohjelmissa on esteettömyys selvityksessä¹³ esille tulleita sekä työryhmän ja työryhmässä kuultujen henkilöiden ehdotuksia ongelmien ratkaisemiseksi. Koska esteettömyysasioista ei olla kovinkaan tietoisia, tulee henkilökunnalle ja opiskelijoille järjestää koulutusta ja tiedotustilaisuuksia. Toimenpideohjelman toteuttaminen on jokaisen asiasta vastuussa olevan yksikön päällikön tehtävä, esim. tilakysymyksistä vastaa pääasiassa kiinteistöpäällikkö. Yksiköissä tulee toteuttaa ehdotettuja toimenpiteitä mahdollisuuksien mukaan.

Työryhmä suosittelee, että yksiköissä lähdetään välittömästi toteuttamaan toimenpiteitä, jotka ovat helpoimmin toteutettavissa. Lisäksi yksikön toiminnan suunnittelussa ja kehitystyössä tulee ottaa huomioon esteettömyyssuunnitelman toimenpide-ehdotukset. Toteutustapoja pohtiessa on hyvä olla yhteydessä Vaasan yliopiston esteettömyysyhdyshenkilöön.

5. Toimenpideohjelman¹⁴ suunnittelu ja toimenpiteiden toteutusjärjestys

Toimenpideohjelmissa noudatetaan samaa jaottelua kuin Vaasan yliopiston esteettömyys selvityksessä. Esteellisyyttä aiheuttavat ongelmat jaettiin viiteen sektoriin: 1) *tilat*, 2) *tiedotus ja viestintä*, 3) *vuorovaikutus ja yhteistyö*, 4) *opiskelu ja opintojen ohjaus* sekä 5) *työskentely yliopistolla*. Näiden lisäksi kuudenneksi sektoriksi erotettiin opiskelu ja opintojen ohjaus - sektorista *opiskelijavalinta*. Esteettömyys selvityksessä tehty esteettömyyden määritelmä on ollut työryhmän ohjeena, kun käsiteltäviä ongelmia rajattiin.

Toimenpideohjelman suunnittelu eteni kolmessa vaiheessa:

1. esteet ja toimenpiteet niiden vähentämiseksi tai poistamiseksi
2. menettelytavat erityisjärjestelyissä¹⁵
3. toimenpiteiden priorisointi (tärkeysjärjestys)

Ensimmäisessä vaiheessa listattiin sektoreilla esiintyviä esteellisyyttä aiheuttavia asioita, jotka vaikeuttavat esim. heikkonäköisen opiskelijan liikkumista yliopiston rakennuksissa. On-

¹³ Holmlund & Rossi 2006.

¹⁴ Liite 1.

¹⁵ Liite 2. Jokaisen sektorin menettelytavat on koottu omaan taulukkoonsa.

gelmat ja esteellisyttä aiheuttavat asiat käytiin läpi sektoreittain ja niihin etsittiin välittömästi saatavaa apua ja/tai esteellisuuden tekijän poistamista paremmalla suunnittelulla.

Toisessa vaiheessa pohdittiin, miten kullakin sektorilla menetellään, jotta henkilö saa oikeuden tarvitsemiinsa erityisjärjestelyihin. Erityisjärjestelyillä tarkoitetaan esim. opiskelijan oikeutta tehdä tentit tenttiakvaariossa. Menettelytavat vaihtelevat sen mukaan, minkä sektorin esteellisyydestä on kyse. **Lähtökohtana on, että opiskelija itse laittaa asiansa vireille** ottamalla yhteyttä opintojen ohjaukseen joko tiedekunnassa tai opiskelijapalveluissa. Tämän jälkeen hänelle tehdään päätös tarpeellisista erityisjärjestelyistä ja asiasta tiedotetaan opiskelijan kanssa sovitulla tavalla. Päätöksen toimeenpanon vastuu on yleisimmin opettajilla tai opintoasiat-yksikön opiskelijakanslialla.¹⁶

Kolmannessa vaiheessa mietittiin esteellisuuden ja siihen liittyvien toimenpiteiden tärkeysjärjestystä. Toimenpiteille annettiin arvoja 1–3 sen mukaan, mikä on helppo/vaikea toteuttaa esim. rahallisesti (toteuttamiskelpoisuus: 1 = suurin, 3 = pienin) ja arvoja A–C sen mukaan, vaikuttaako toimenpide laajasti vai yksittäiseen henkilöön (vaikuttavuus: A = suurin (koko yliopistoyhteisö), B = (erityisjärjestelyjä tarvitsevat + osa muuta yliopistoyhteisöä), C = pienin (erityisjärjestelyjä tarvitsevat)). Tämän jaottelun mukaan 1A olisi helppo toteuttaa ja se vaikuttaisi suureen joukkoon tai siitä olisi suuri hyöty. 3C puolestaan vaatii suuria kustannuksia/paljon resursseja ja siitä hyötyy vain pieni joukko.

Toimenpideohjelmassa ehdotetut *henkilön saamat välittömät palvelut voidaan toteuttaa välittömästi*, koska kyseiset ratkaisut ovat helposti toteutettavissa. Painoarvoa ei anneta sille, koskeeko kyseinen ratkaisu yhtä henkilöä vai koko yliopistoyhteisöä. Toimenpideohjelmassa on otettu huomioon, että kaikissa esteellisyttä aiheuttavissa asioissa ei ole välittömästi tarjottavaa palvelua, vaan joissakin tilanteissa ratkaisu on henkilön itsensä järjestettävä ja joissakin tapauksissa asiassa tulee pohtia suunnittelua vaativia kehittämistoimenpiteitä esteellisuuden poistamiseksi.

Toimenpideohjelmassa olevat *suunnittelua vaativat kehittämistoimenpiteet* toteutetaan siten, että ne esteellisyttä aiheuttavat asiat, *joiden ratkaisukeinot saivat arvoksi yksi, toteutetaan välittömästi*. Painoarvoa ei anneta sille, koskeeko kyseinen ratkaisu yhtä henkilöä vai koko yliopistoyhteisöä. Näin sen vuoksi, että kyseiset ratkaisut ovat helposti toteutettavissa.

¹⁶ Tästä tarkemmin liitteessä 2.

Muut suunnittelua vaativat kehittämistoimenpiteet vaativat järjestelmällistä selvittämistä, suunnittelua ja toteuttamista. Ne, jotka saivat arvon kaksi, ovat sellaisia, jotka voidaan suhteellisen helposti toteuttaa, mutta ne vaativat suunnittelua ja työaikaa, mahdollisesti rahaakin. Näiden ratkaisujen toteuttamismahdollisuudet tulee kartoittaa. Niihin kuuluvat mm. sellaisten koulutusten järjestäminen, joilla lisätään yliopistoyhteisön tietoa esteettömyydestä ja esteellisyyden kohtaamisesta sekä ratkaisukeinoista.

Suunnittelua vaativat toimenpiteet ovat joissakin tapauksissa kalliita ja vaativat isojaakin rahallisia investointeja. Tällaiset toimenpiteet ovat saaneet arvoksi kolme ja niistä tulee keskustella yliopiston johdon tasolla sekä tasa-arvotoimikunnassa.

6. Työryhmän suositukset¹⁷

6.1. Tilat

Yliopiston tiloissa tulee ottaa huomioon liikkumiseen, näkemiseen ja kuulemiseen vaikuttavat esteet. Merkityksellisiä niin sisä- kuin ulkotiloissa ovat esteettömät kulkureitit, pysäköintipaikkojen määrä ja niiden sijoittaminen, opasteet, lattia- ja seinäpintojen materiaalit ja värit, valaistus sekä kuunteluympäristö. Vaasan yliopistossa inva-pysäköintipaikat on sijoitettu ulko-ovien läheisyyteen, joten liikuntaesteisillä on hyvä pääsy autosta yliopistoon. Ongelmia aiheuttavat kuitenkin raskaat ovet sekä oviautomaatiikan puute. Uusissa rakennuksissa on hissit, joten pyörätuolilla pääsee kerroksesta toiseen. Vanhan Fabriikki-rakennuksen peruskorjauksen suunnittelussa on otettu huomioon esteettömyysselvityksessä esille tulleita ehdotuksia ja sinne rakennetaan mm. uusi hissi.

Heikkonäköisten kannalta yliopiston seinä- ja lattiamateriaalien värisävyjen tulisi olla vaihtelevammat, jotta syntyisi kontrasteja. Silloin heikkonäköisen olisi helpompi erottaa korkeusvaihtelut ja tolpat seinästä. Kuulovammaisen opiskelua vaikeuttaa se, että Vaasan yliopiston tiloihin ei ole asennettu induktiosilmukoita, eikä muitakaan vastaavia vaihtoehtoja ole saatavilla. Työryhmä selvitti erilaisia mahdollisuuksia kuulovammaisten tarpeisiin vastaamiseksi. Mahdollisuuksia on monia: kiinteät induktiosilmukat esim. isoihin saleihin, langaton järjestelmä sekä kannettavat kuulokkeet ja mikrofoni, jotka voi viedä sinne, missä on tarvetta.

¹⁷ Tässä luvussa on lähteinä käytetty sekä Helsingin kaupunkorakentamiskoulun esteettömyyssuunnitelmaa että ”Oppimisen esteet” -julkaisua, joka on Tampereen yliopiston julkaisu.

6.2. Opiskelu ja opintojen ohjaus

Opintojen ohjauksessa ja opetustilanteissa tarvitaan toisinaan erityisiä toimenpiteitä, jotta opiskelijan opinnot etenevät. Opintojen aikaisia erityisjärjestelyjä tarvitaan, kun opiskelijalla on jokin vamma, oppimisen vaikeus tai muu este. Este voi olla myös lyhytaikainen, esim. murtunut käsi. Tavoitteena on, että este otetaan huomioon mm. opetuksessa, opintojen ohjauksessa ja tenttijärjestelyissä, ja että yliopistolle syntyisi yhtenäiset toimintamuodot esteellisyyttä kohdattaessa. Tällöin toiminta olisi ennakoitavissa ja tasa-arvoista, eikä lisäisi merkittävästi opettajan tai muun henkilökunnan työmäärää.

Jos opiskelijalla on jokin oppimisen vaikeus tai muu este, johon hän tarvitsee erityisjärjestelyjä, tulee hänen ottaa yhteyttä tiedekuntansa opintopäällikköön tai yliopiston esteettömyysyhdyshenkilöön. Opiskelija tekee vapaamuotoisen hakemuksen erityisjärjestelyistä ja liittää hakemukseen lääkärintodistuksen tai muun asiantuntijan todistuksen ko. esteestä. Erityisjärjestelyistä päätettäessä otetaan huomioon myös opiskelijavalintajärjestelyissä mahdollisesti jo tehty päätös.

Opintopäällikkö käsittelee hakemuksen ja tekee päätöksen haetuista erityisjärjestelyistä.. Päätöksestä tiedotetaan opiskelijan kanssa sovitulla tavalla sovituille tahoille. Erityisjärjestelyjen toteuttamistavat kirjataan opiskelijan HOPSiin. Syksystä 2008 lähtien pyritään uusille opiskelijoille tiedottamaan asiasta aktiivisesti, jotta erityisjärjestelytarpeet pystytään järjestämään jo opintojen alkuvaiheessa. Myös opiskelijajärjestöjen ja ylioppilaskunnan on hyvä ottaa huomioon esteellisyysasioista kouluttaminen mm. tuutorikoulutuksessa.

Erityisjärjestelymahdollisuuksia on monenlaisia. *Joustavat suoritustavat/tenttimistavat* voivat tarkoittaa esim. lisääaikaa tentissä (+ 1h) tai muussa arviointitilanteessa tai opettaja voi pitää suullisen tentin. Jos opiskelijalla on paniikkihäiriö, masennus tms. voi tentin suorittaa tenttiakvaariossa tai tentin sijasta suorittaa opintojakson kirjoittamalla esseen tai artikkelin taikka pitämällä oppimispäiväkirjaa. Jos opiskelijalla on lukivaikeus, jossa vaikeutena on nimenomaan lukemisen ymmärtäminen, voidaan tenttikysymykset lukea ääneen.

Opetustilanteissa erilaiset oppijat tulee ottaa huomioon erilaisilla pedagogisilla ratkaisuilla, jotka vaikuttavat kaikkien opiskelijoiden oppimiseen. Huomiota kannattaa kiinnittää esim. materiaalin fonttikokoon ja puheen voimakkuuteen. Näkövammaisten ja lukivaikeuksisten oppimista helpottaa opetusmateriaalin tai luentorungon jakaminen etukäteen. Kuulovammaisten on hankala osallistua keskusteluun esim. opetustilanteessa, jos suun liikkeet ja il-

meet eivät ole nähtävillä. Erityisjärjestelyissä voidaan myös sopia tulkin tai avustajan käyttämisestä. Opetustilanteita varten kootaan opetushenkilökunnalle ohjeistus, jossa on esteettömyyden turvaamiseksi koottu asioita, jotka tulee ottaa huomioon opetuksessa.

6.3. Opiskelijavalinta

Opiskelijavalinnassa erityisjärjestelyillä tarkoitetaan valintatilanteen käytännön järjestelyjä. Näillä järjestelyillä huolehditaan siitä, että esim. liikuntaesteiset voivat osallistua valintakokeeseen ja ovat tasa-arvoisessa asemassa muiden hakijoiden kanssa.

Erityisjärjestelyjä tarvitseva hakija liittää hakemukseen erityisjärjestelypyynnön, jossa hän kertoo, millaisia järjestelyjä hän tarvitsee. Pyyntöön on oltava liitteenä lääkärintodistus tai muu asiantuntijan antama todistus, joka osoittaa erityisjärjestelyiden tarpeen. Asianomainen tiedekunta tekee päätöksen erityisjärjestelyistä ja opintoasiat-yksikkö hoitaa käytännön järjestelyt.

6.4. Tiedotus ja viestintä sekä Vuorovaikutus ja yhteistyö

Olennainen osa tiedottamista on tiedon tavoittamisen esteettömyys. Vaasan yliopistossa asioista tiedotetaan pääasiassa verkkosivuilla ja sähköpostitse. Lisäksi ilmestyy yliopistolehti paperijulkaisuna ja henkilökunnan Tiedonjakaja-tiedote joka toinen viikko verkossa. Vaasan yliopiston ylioppilaskunta julkaisee Vaasan ylioppilaslehteä, joka ilmestyy sekä paperiversiona että verkossa. Uusille opiskelijoille jaetaan painettu tiedekunnan opinto-opas ja tärkeää tietoa mm. opintojen suunnittelusta ja ohjauksesta sisältävä yleisopas. Ne löytyvät myös verkosta. Tiedusteluihin vastataan sekä puhelimitse että sähköpostitse.

Tiedottamista on siis useassa eri muodossa, mikä on toisaalta hyvä, mutta toisaalta taas johdonmukaisuuden puuttuminen tiedottamisessa hankaloittaa arkipäivän toimimista yliopistolla. Tähän on verkkosivujen uudistusten myötä tulossa parannus. Työryhmä suosittelee, että verkkosivujen kehittämistyössä otetaan huomioon esteellisyysasiat mm. näkövammaisten ja lukivaikeuksisten kannalta. Tällä hetkellä ongelmia aiheuttaa esim. se, että yliopiston verkkosivujen fonttikokoa pystyy muuttamaan, mutta sitä koskeva ohjeistus puuttuu.

Arkipäivän tilanteissa Vaasan yliopistossa pitäisi lisätä englanninkielistä tiedottamista ja tuki- palveluista tiedottamista. Ulkotiloihin tarvittaisiin kolmekielisiä opasteita. Esteellisyttä vuoro-

vaikutuksessa ja yhteistyössä koko yliopistoyhteisössä aiheuttaa toimiminen eri rakennuksissa sekä tiedottamisen puute ja tiedon saavuttamattomuus.

6.5. Työskentely yliopistolla

Yliopistolla työskenteleville esteitä voivat aiheuttaa ikääntyminen ja sen tuomat muutokset esim. jaksamisessa. Myös kielelliset esteet saattavat hankaloittaa työntekoa. Lisäksi voi olla lukivaikeuksia, heikkonäköisyyttä tai heikkokuuloisuutta. Näistä esteistä tulee keskustella esimiehen kanssa ja ratkaista ongelma esim. työtehtävien muutoksilla. Kielellisiä esteitä voidaan vähentää esim. koulutuksella tai kieliopinnoilla.

Esteettömyystyö vaatii suunnittelua, perehtymistä ja henkilökunnan kouluttamista. Opettajien pedagogiseen koulutukseen tulee sisällyttää koulutusta esteettömyysasioista. *Henkilöstökoulutuksia* järjestetään mm. seuraavista aiheista: esteettömyys, erityisjärjestelyt opinnoissa, miten ottaa huomioon erilainen oppija, lukivaikeus. Esteettömyyssuunnitelman sisällöstä ja toimenpideohjelman toteuttamisen aloittamisesta pidetään tiedotustilaisuus ennen koulutusten alkamista.

7. Esteettömyyden toteutumisen seuranta

Koko yliopistoyhteisö on avainasemassa esteettömyyssuunnitelman ja sen liitteenä olevan toimenpideohjelman toteutumisessa. Toimenpideohjelman suunnittelua vaativista toimenpiteistä vastaa sen yksikön päällikkö, jonka vastualueelle kyseinen asia kuuluu. Karkeasti jaoteltuna tilakysymykset kuuluvat kiinteistöpäällikölle ja tiedotus- ja viestintäkysymykset viestintäpäällikölle. Opiskelu ja opintojen ohjaus -asiat kuuluvat usealle taholle, kuten ohjausta antavalle henkilöstölle, opettajille ja opintoasiain päällikölle. Opiskelijavalintaan liittyvät kysymykset kuuluvat tiedekunnille, opiskelijavalinnan käytännön järjestelyistä vastaaville ja opintoasiain päällikölle. Asiat, jotka koskevat työskentelyä yliopistolla, kuuluvat esimiehille ja henkilöstöpäällikölle. Isojen muutosten tai hankintojen toteuttamisesta päättää hallintojohtaja.

Esteettömyys on kaikkien asia. Tämä suunnitelma ja sen liitteenä oleva toimenpideohjelma ovat esteettömyystyön toinen ponnistus. Ensimmäinen oli esteettömysselvityksen tekeminen. Nyt Vaasan yliopistolla on ohjeistus (suunnitelma ja toimenpideohjelma), joka tulee ottaa huomioon arkipäivän toiminnassa. Esteettömyysyhdyshenkilö ja tasa-arvotoimikunta seu-

raavat ja edistävät suunnitelman toteutumista, mutta toteutuksessa on mukana koko yliopistoyhteisö. Lisätietoja esteettömyys- ja syrjintäasioista löytyy osoitteesta www.uwasa.fi/opiskelu/esteeton/. Sivustolla on mm. yhteystiedot, kehen ottaa yhteyttä, jos kohtaa syrjintää tai esteitä.

Kirjallisuus ja lähteet

- Esteetön opiskelu korkea-asteen oppilaitoksissa – ESOK -hanke (2008): Saatavissa 19.2.2008: <http://esok.jyu.fi/>.
- Helsingin kauppakorkeakoulun esteettömyyssuunnitelma (2007): Saatavissa 20.3.2008: <http://www.hkkk.fi/netcomm/lmgLib/2/81/Esteett%C3%B6myyssuunnitelma.pdf>.
- Holmlund, Sannakaisa & Kari Rossi (2007): Vaasan yliopiston esteettömyys selvitys 2006. Saatavissa 20.3.2008: <http://www.uwasa.fi/opiskelu/esteeton/estselvitys>.
- Laaksonen, Elina (2005). Esteetön opiskelu yliopistoissa. Opetusministeriön julkaisuja 6/2005. Helsinki. Yliopistopaino.
- Näkövammaisten keskusliitto ry (2008). Saatavissa 25.3.2008: <http://www.nkl.fi/tietoa/esteettomyys/tiedons.htm>.
- "Oppimisen esteet": Tampereen yliopiston saavutettavuustyöryhmän raportti ja suositukset (2007). Tampereen yliopisto tänään ja huomenna 74.
- Suomen Design for All (2008). Saatavissa 19.2.2008: <http://dfasuomi.stakes.fi/FI/index.htm>
- Vaasan yliopiston syrjinnän vastainen suunnitelma (2003): Saatavissa 20.3.2008: <https://intra.uwasa.fi/midcom-admin/ais/midcom-serveattachment-1447/Syrjinn%C4n%20vastainen%20suunnitelma.pdf>.
- Vaasan yliopiston tasa-arvo-ohjelma 2005–2007 (2005): Saatavissa 20.3.2008: <https://intra.uwasa.fi/midcom-admin/ais/midcom-serveattachmentguid-b2bb0abc58f4884e80810d5010c389e5/Tasa-arvo-ohjelma.pdf>.

Liite 1.

TOIMENPIDEOHJELMA

TILAT		Esteitä aiheuttavat asiat	Henkilön saama välitön palvelu	Tärkeys-järjestys	Suunnittelua vaativia kehittämistoimenpiteitä	Kehittämistoimenpiteiden tärkeys-järjestys
o ulkotiloissa liikkumiseen vaikuttavat esteet	Invaparkkipaikan puute tai ongelma pysäköintiluvan kanssa	Lupa poikkeukselliseen pysäköintiin (lupalappu ikkunaan)		1C	Pysäköintijärjestelyt	3C
	Esteettömät reitit		Ei	Ei	Julkisen invapysäköintiluvan salliminen	1C
	Auraamaton lumi tai puuttuva hiekoitus parkkipaikalla, kulkuväylällä tai portaikossa (<i>erityisesti pyörätuolilla liikuttaessa</i>)				Informointi (esim. kartat) paikoista ja reiteistä verkossa. Liikkumistaidon ohjausta --> reittien opettelu esim. valkoista keppiä käytettäessä	Informointi = 1A Liikkumistaidon ohjaus hlön omalla vastuulla
			Auratun lumen sijoittelu pois kulkureiteiltä.	1A	Ei	Ei
o kuulemiseen vaikuttavat rajoittavat tekijät	Vaikeasti kuulovammainen/huono kuulo		Ei välitöntä palvelua. Tulkki tai hlökoht. avustaja, tulkkipalvelu	Ei arvioida koska hlön omalla vastuulla	Isoihin saleihin kiinteää induktiosilmukka. Pienissä saleissa langaton järjestelmä. Vaikeasti kuulovammaisille kaulainduktiosilmukka. Kuulovammaisella oma kuulokoje.	3B
	Opetustilassa on huono akustiikka		Ei	Ei	Opastus olemassaolevien laitteiden käyttöön. Akustisten levyjen asenta-minen ja tarkistaminen, että ovat suun-nitellussa kunnossa.	Opastus = 1A. 3B
	Päällä oleviin kännyköihin tulevat viestit häiritsevät kuulolaitteen käyttäjiä.		Pyydetään sulkemaan kännykät.	1C	Ohjeistus kännyköiden sulkemiseen.	1C
	Salin mikrofonit ovat huonossa kunnossa tai eivät toimi.		Mikrofonin huolto.	1A	Ei	Ei
	Luennoitsija ei käytä tai ei osaa käyttää mikrofonia.		Opettajalle tiedottaminen kuulovammaisesta opiskelijasta, mikrofonin käytön opastaminen.	1 B	Hlökunnan kouluttaminen opetusvälineistön käytössä esteellisyysden näkökulmasta.	2A

Esteitä aiheuttavat asiat	Henkilön saama välitön palvelu	Tärkeys-järjestys	Suunnittelua vaativia kehittämistoimenpiteitä	Kehittämistoimenpiteiden tärkeys-järjestys
Opetustilan keskellä tai kulkureitillä on näkemistä tai liikkumista haittaavia pylväitä	Pöytien uudelleen järjestäminen opetustilassa, liikkumistaidon ohjausta	1A, liikkumistaidon ohjaus	Ei	Ei
Opetustilan valaistus on huono	Lamppujen vaihto, jos rikki ja päivänvalon häikäisevyyden säätäminen	1A	Valaistuksen parantaminen mikäli kyseessä huono valaistus, verhojen hankkiminen	2A
Opetustilan perältä on vaikea nähdä kalvoja tms.	Mikäli opiskelijan siirtyminen salin etuosaan ei ole mahdollista tai se autta, opettajaa pyydetään laatimaan kalvot isommalla tekstillä.	1B	1) Luentomateriaalin/-rungon anto etukäteen tai luennon alussa, jos mahdollista 2) Koulutus opetustilan valaistuksen sekä opetustekniikan ja välineiden oikeassa käytössä ja yhteensovittamisessa	Luentomateriaalin anto = 1C Koulutus = 2A
Sokea/heikkonäköinen	Autetaan siirtymisessä	1C	Henkilökunnan kouluttaminen siihen, miten näkövammaisia autetaan liikkumisessa	2C
o yliopiston rakennuksiin liittyvät esteet	Vaikeus liikkua pyörätuolilla tai lastenrattailla esim. kynnysten takia	Virastomestari auttaa siirtymisessä	Luiskien, hissien jne. rakentaminen	3B
	Sisäilma on huono	Ei	Tilojen ja ilmanvaihdon perusparannus	3A
	Inva-wc:iden määrä ja niiden toimivuus	Inva-wc:itä on jokaisessa rakennuksessa	Toimivuuden arviointi	1C
	Vaikeasti avattavat ovet, kontrasti ovien ja ympäristön välillä, taso-erot sisäänkäynnissä	Avataan ovi, liikkumistaidon ohjausta	Oviin painonapit tai liiketunnistin. Heikkonäköisten osalta esim. pylväiden tulisi erottua ympäristöstä	Painonapit ja liiketunnistin = 3B Kontrastit = 2C
	Penkkien puute käytävillä	Istuimen noutaminen	Kliinteiden penkkien lisääminen	2A
	Liikuntaesteiset (pyörätuoli, jalka-paketissa tms.)	Virastomestari tai avustaja auttaa siirtymisessä luentosaliin ja ohjaa sellaiseen paikkaan, johon henkilö pääsee asettumaan.	Opasteet ja kartat pyörätuolireiteille eri tiloihin ja tilojen osiin. Kts. Tiedotus- ja viestintä.	1B

OPISKELU JA OPINTOJEN OHJAUS	Esteitä aiheuttavat asiat	Henkilön saama välitön palvelu	Tärkeys-järjestys	Suunnittelua vaativia kehittämistoimenpiteitä	Kehittämistoimenpiteiden tärkeysjärjestys
o oppimateriaaleihin liittyvät esteet	Tenttikirjallisuuden vaikea saavutettavuus esim. liian ahtaat hyllyvälit tai kirjat liian korkealla	Kirjastoohloikunta auttaa tarvittaessa	1B	Tilasuunnittelu	3A
	Kuulovamma, näkövamma	Materiaalin jakaminen mahdollisuuksien mukaan etukäteen sähköisesti tai kopioituna. Pääkohtien kuvailu luennon aikana suullisesti sekä huomion kiinnittäminen selkeään artikulointiin ja esiintymiseen, avustaja mukana. Katsekontaktin säilyttäminen puheessa (huulioluku).	1C	Tulkkauk	Ei arvioida, koska hlön omalla vastuulla
o opintojen ohjaukseen liittyvät esteet	Kuulovamma, näkövamma	Kirjallinen ohjaus esim. sähköpostitse ja/tai huomion kiinnittäminen selkeään artikulointiin ja esiintymiseen, avustaja mukana. Katsekontaktin säilyttäminen puheessa (huulioluku). Materiaalin antaminen sähköisesti.	1C	Tulkkauk	Ei arvioida, koska hlön omalla vastuulla
	Puutteellinen tiedottaminen englanniksi englanninkielisistä opintojaksoista (Wompat + ilmoitustaulut)	Ei	Ei	Opetusaikataulujärjestelmän kehittäminen siten, että opetusaikataulut ja kuulustelut ovat yhdessä järjestelmässä myös englanniksi. Tiedotteissa määriteltävä kohderyhmä --> tiedottaminen joko suomeksi tai/ja englanniksi	Yhtenäistäminen = 3A Kohderyhmän määrittäminen = 3 (edellyttää yhteistä muotoa tiedotteille)
o tenttitilanteisiin liittyvät esteet	Puutteellinen englanninkielinen opastus tenttitilanteissa (suullinen opastus ja tenttilistat)	Ei	Ei	Tenttitilanteissa aina joku englanninkielen taitoinen valvoja mukana, joka huomioi kv-opiskelijat	2B
	Heikkonäköinen/sokea	Opintopäällikön päätöksen mukaisesti: kannettava tietokone, jossa kysymykset tai kysymykset pistekirjoituksella tai nauhoitettuna tai suullinen tentti.	1C	Tenttiakvaariotoiminnan kehittäminen	2A
o kulttuurierot (uskonto)	Oppimisen vaikeus esim. paniikkihäiriö	Opintopäällikön päätöksen mukaisesti esim. lupa käyttää tenttiakvaariota	1B	Tenttiakvaariotoiminnan kehittäminen	2A
	Opetuksen ja tenttien ajoittuminen uskonnonharjoittamisen kanssa päällekkäin	Ei	Ei	Tenttiminen mahdollisuuksien mukaan poikkeuksellisen ajankohtana, jos tenttien uusintakin osuvat samalle viikonpäivälle. Opetusjärjestelyiden osalta ajoitukselliset erityisjärjestelyt eivät ole mahdollisia.	2C

OPISKELIJAVALINTA					
Esteitä aiheuttavat asiat		Henkilön saama välitön palvelu	Tärkeysjärjestys	Suunnittelua vaativia kehittämissuunnitelmia	Kehittämistoimenpiteiden tärkeysjärjestys
Lukihäiriöt		Lisäaika/oma erikoiskirjoituskone, jonka sisältö tarkistetaan/kansliasta kannettava/tieto kokeen korjaajalle, jotta osaa ottaa huomioon lukihäiriön	1C	Ei	Ei
Kirjoittamisen esteet (käsi pakettissa, reuma tms.)		Kannettava tietokone kansliasta, lisäaika, mahdollisesti suullinen tallennettava valintakoe omassa pääsykokeissa	1C	Ei	Ei
Liikuntaesteiset (pyörätuoli, jalka pakettissa tms.)		Virastomestari tai oma avustaja auttaa tarvittaessa siirtymisessä koeasaliin, Viedään paperit istumapaikalle ja annetaan sellainen paikka, johon koehenkilö pääsee asettumaan	1C	Ei	Ei
Heikkonäköiset/sokeat		Lisävalaistus, koekysymykset suuremmalla fontilla tai pistekirjoituksella	1C	Ei	Ei
Kuulovammaiset		Selkeät kirjalliset ohjeet	1C	Ei	Ei
Paniikkihäiriö tai sosiaalisten tilanteiden pelko		Rauhallinen tila (työhuone tai tenttiakvaario)	1C	Ei	Ei
Terveydellisistä seikoista johtuvat työtilan erityisjärjestelyt		Lisätila, lisäpöytä, oman erikoistuimen salliminen yms.	1C	Ei	Ei
Diabetes		Välipalan salliminen koetilassa (hakijalla mukana)	1C	Ei	Ei
Lääkityksen tarve kokeen aikana (mm. astmalääkitys)		Koesalista poistumisen salliminen valvotusti (avustajan kanssa)	1C	Ei	Ei

TIEDOTUS JA VIESTINTÄ	Esteitä aiheuttavat asiat	Henkilön saama välitön palvelu	Tärkeysjärjestys	Suunnittelua vaativia kehittämistoimenpiteitä	Kehittämistoimenpiteiden tärkeysjärjestys
o arkipäivän tilanteiden sujuvuutta vaikeuttavat tekijät	Opasteiden puuttuminen sekä englanniksi että suomeksi, kontrastien vähäisyys, fontin koko ja häikäisevyys	Opastus Tervahovin infoon, jossa alueen käsikartat sekä suomeksi että englanniksi	1A	Opasteiden lisääminen kampusalueella suomen, ruotsin ja englannin kielellä. Tarvittaessa kohokarttoja saa Näkövammaisten keskusliitosta. Sali-/huonenumerot kohokirjaimin, häikäisevyyden poisto	1A
	Englanninkielisen tiedotuksen puute (tilaisuudet, sähköinen materiaali)	Ei	Ei	Ulkomaalaisen opiskelijakunnan ja hlstön ottaminen paremmin huomioon --> tiedotusmateriaalin kohderyhmän arviointi --> mikäli kv. kohderyhmä tiedotus englanniksi --> kääntäminen kääntäjän toimesta --> suomenkielisten tiedotustilaisuuksien materiaali verkkoon englanninkielisenä	3B
	Heikkonäköisille/sokeille suunnattu arkipäivän tiedottaminen	Neuvonta	1C	Sokeille suunnattu tieto yhdessä paikassa (esim. opiskelijaportaali) ja esteettömyyden ottaminen huomioon mm. verkkosivujen suunnittelussa	2C
o verkkotiedottamisen saavutettavuuteen liittyvät esteet	Tiedotuspaikkojen liiallinen määrä	Tiedon hankinta opiskelijan puolesta/neuvonta	1C	Opiskelijaportaali nykyisten tiedottamiskanavien tilalle	1A
	Englanninkielisen verkkotiedottamisen huono saavutettavuus hiostäsioiden osalta --> englanninkieliset sivut suomenkielisten takana Virvelissä	Englanninkielinen henkilökohtainen neuvonta	1B	Englanninkielisen materiaalin koonti helposti saataville esim. omaan kansioon Virvelissä	1B
o hankaluudet saada tietoa tarjolla olevista tukipalveluista				Esteettömyyssuunnitelman laatiminen --> tukitoimenpiteistä tiedottaminen esteettömyysvivoilla ja erilisen tiedotustilaisuuden järjestäminen yliopistoyhteisölle sekä koulutustilaisuuden järjestäminen opintohallinnolle	Suunnitelma tekeillä Tiedotustilaisuus ja koulutus = 2A
	Tukipalveluista koskevan tiedottamisen puute	Esteettömyyssivut uudistettu, neuvonta	1B (toteutettu)		
	Vaikeus löytää tietoa verkkosivuilta	Esteettömyyssivut uudistettu ja selkiytetty niiden sijaintia	1B (toteutettu)	Näkövammaisten keskusliiton suositusten huomiointi sivujen suunnittelussa	3C (teknisesti vaikeaa)
o hankaluudet saada tietoa, joka liittyy toimintojen saavutettavuuteen/esteettömyyteen					
	Epäselvyys esteettömyyttä koskevassa työnjaossa	Ei	Ei	Esteettömyyssuunnitelman laatiminen, jossa otetaan huomioon työnjako ja menettelyt esteettömyys-asioissa	1A (suunnitelma tekeillä)
o henkilökunnan vähäinen tietämys esteettömyyteen liittyvistä asioista					
	Tiedonpuute koskien esteettömyyttä ja sen vaikutuksia (erityisesti opetushlökkunnan osalta)	Ei	Ei	Tiedekuntakohtainen koulutus, esteettömyysasioiden sisällyttäminen pedagogiseen koulutukseen.	2A

VUOROVAIKUTUS JA YHTEISTYÖ	Esteitä aiheuttavat asiat	Henkilön saama välitön palvelu	Tärkeysjärjestys	Suunnittelua vaativia kehittämistoimenpiteitä	Kehittämistoimenpiteiden tärkeysjärjestys
o opetushenkilökunnan taholta	Opettajien joustamattomuus	Ei	Ei	Tiedottaminen opettajalle opiskelijan oikeudesta erityisjärjestelyihin.	Tiedottaminen erityisjärjestelyistä = 1C
	Opetushlökkunnan vaikea tavoitettavuus (paikalle ei pääse esim. hissillä)	Tapaaminen toisessa tilassa sovittuna aikana	1C	Esteettömyys suunnitelman ottaminen huomioon muissa ohjeissa ja määräyksissä.	Status = 2A
	Puutteellinen kielitaito	Ei	Ei	Erityistarpeen ottaminen huomioon HOPSissa	2B
	Opettajien pedagogisen osaamisen puute	Ei	Ei	Kielikoulutuksen lisääminen	3B (aiheuttaa kustannuksia)
				Pedagogisen koulutuksen lisääminen	3A (aiheuttaa kustannuksia)
o yliopiston muun henkilökunnan taholta	Hlökkunnan vaikea tavoitettavuus (paikalle ei pääse esim. hissillä)	Tapaaminen toisessa tilassa sovittuna aikana	1C	Erityistarpeen ottaminen huomioon HOPSissa	2B
	Puutteellinen kielitaito	Ei	Ei	Kielikoulutuksen lisääminen	3B (aiheuttaa kustannuksia)
o ylioppilaskunnan, ainejärjestöjen tai henkilöstöjärjestöjen kanssa	Palveluiden ja tiedottamisen heikko saatavuus englanninkielellä	Ei	Ei	Suositus: järjestöihin nimetään kv-vastuuhiö, joka hoitaa tiedottamisen englanniksi, kansainvälisen opiskelijakunnan ja hlstön ottaminen paremmin huomioon	3B (järjestöjen omalla vastuulla)

TYÖSKENTELY YLIOPISTOLLA		Esteitä aiheuttavat asiat	Henkilön saama välitön palvelu	Tärkeysjärjestys	Suunnittelua vaativia kehittämis- toimenpiteitä	Kehittämistoimen- piteiden tärkeysjärjestys
o ikään liittyvät esteet (esim. jaksaminen tai iän tuomat fyysiset muutokset)		Voimien väheneminen iän myötä	Ei	Ei	Keskustelu esimiehen kanssa esim. työn uudelleenjärjestelystä	Keskustelu = 1A Toimenpiteet = ei voida arvioida
o kielelliset esteet		Englanninkielinen palvelussuhdetta koskeva tiedottaminen ja perehdyttäminen puutteellista	Englanninkielisen hlöstöoppaan parempi saatavuus	1B	Vuosittaiset Tervetuloa taloon -tilaisuudet myös englanninkielisenä	2C

Liite 2.

MENETTELYTAVAT SEKTOREITTAIN

Esteellisyyden sektori	Yksittäistä hioä koskevan esteen käsittelyn käynnistymisen edellytys	Neuvonta ja ohjeistus	Päätöksen-tekijä	Päätöksestä tiedottaminen opiskelijalle	Päätöksestä tiedottaminen yliopiston sisällä	Vastuu päätöksen toimeenpanonosta
Tilat o ulkotiloissa liikkumiseen vaikuttavat esteet o kuulemiseen vaikuttavat rajoittavat tekijät. o näkemiseen vaikuttavat rajoittavat tekijät o rakennusten sisätiloihin liittyvät esteet	Tilakysymykset käsitellään pääasiassa yliopistotasolla, ei yksittäistä hioä koskevana kysymyksenä --> Tarvittaessa noudatetaan seuraavaa menettelyä: 1. Opiskelijan yhteydenotto opintoneuvontaan (tiedekunta tai opintoasiat). 2. Asiaa koskevan hakemuksen toimittaminen oman tiedekunnan opintopäällikölle (mallihakemus verkossa). Päätös voidaan tehdä lääkärintodistuksen, muun asiantuntijalausannon tai opintopäällikön arvion perusteella. Opiskelijan kanssa keskustellaan erityisjärjestelyiden hakuvaiheessa, miten päätöksestä tiedotetaan (kuka tiedottaa ja ketä ja miten). 3. Opiskelijan annettava tiedottamislupa myönteisen päätöksen saamiseksi.	Esteettömyysyhdyshio ja/tai opintopäällikkö sekä Vaasan yliopiston esteettömyys-sivusto	Opintopäällikkö	Opintopäällikkö tekee kirjallisen päätöksen ja palauttaa alkuperäisen todistuksen hakijalle. Hakemuksen ja päätöksestä otetun kopion arkistointi tiedekuntaan.	Tapauskohtaisesti opintopäällikkö, eyh tai opiskelija. Päätöksen ote erityisjärjestelyistä tiedoksi kansliaan, jos koskee tenttejä, ja eyh:lle. Eyh huolehtii estettämyyttä koskevan päätöksen erityisjärjestelymerkinnän tallennuksesta opiskelijarekisteriin (Oodini).	Tapauskohtaisesti
Tiedotus ja viestintä o arkipäivän tilanteiden sujuvuutta vaikeuttavat tekijät o verkotiedottamisen saavutettavuuteen liittyvät esteet o hankaluudet saada tietoa tarjolla olevista tukipalveluista o hankaluudet saada tietoa, joka liittyy toimintojen saavutettavuuteen o henkilökunnan vähäinen tietämys esteettämyyteen liittyvistä asioista.	Ei käynnistä yksittäistä henkilöä koskevia toimenpiteitä. Toimenpiteet yliopiston tasolla.					
Vuorovaikutus ja yhteistyö o opetushenkilökunnan taholta o yliopiston muun henkilökunnan taholta o opiskelijoiden taholta o ylioppilaskunnan, ainejärjestöjen tai henkilöstöjärjestöjen taholta.	Ei käynnistä yksittäistä henkilöä koskevia toimenpiteitä. Toimenpiteet yliopiston tasolla.					

Esteellisyysden sektori	Yksittäistä hloä koskevan esteen käsittelyn käynnistymisen edellytykset	Neuvonta ja ohjeistus	Päätöksentekijä	Päätöksestä tiedottaminen opiskelijalle	Päätöksestä tiedottaminen yliopiston sisällä	Vastuu päätöksen toimeenpanonosta
Opiskelu ja opintojen ohjaus	1. Opiskelijan yhteydenotto opintoneuvontaan (tiedekunta tai opintoasiat). 2. Asiaa koskevan hakemuksen toimittaminen oman tiedekunnan opintopäällikölle (mallihakemus verkossa). Päätös voidaan tehdä lääkärintodistuksen, muun asiantuntijalausannon tai opintopäällikön arvion perusteella. Opiskelijan kanssa keskustellaan erityisjärjestelyiden hakuvaiheessa, miten päätöksestä tiedotetaan (kuka tiedottaa ja ketä ja miten). 3. Opiskelijan annettava tiedottamisilupa myönteisen päätöksen saamiseksi ja päätöksen toimeenpanoon ryhtymiseksi.	Esteettömyysvyyshio (Eyh) + opintopäällikkö Vaasan yliopiston esteettömyysvyyshio	Opintopäällikkö. Eyh:n konsultointi tarvittaessa.	Opintopäällikkö tekee kirjallisen päätöksen ja palauttaa alkuperäisen todistuksen hakijalle. Hakemuksen ja päätöksestä otetun kopion arkistointi tiedekuntaan.	1. Todistuksen ja päätöksen (myönteisestä ja kielteisestä) kopio eyh:lle 2. Eyh huolehtii estettömyyttä koskevan päätöksen erityisjärjestelymerkinnän tallennuksesta opiskelijarekisteriin (Oodiin)	
o oppimateriaaleihin liittyvät esteet					Opiskelijalla ensisijainen velvollisuus, mutta tämän niin halutessa opintopäällikkö tiedottaa.	Opettaja: mikäli opetus vaatii erityisjärjestelyjä.
o opetustilanteisiin ja -menetelmiin liittyvät esteet					Opiskelijalla ensisijainen velvollisuus, mutta tämän niin halutessa opintopäällikkö tiedottaa.	Opettaja: mikäli opetus vaatii erityisjärjestelyjä.
o opintojen ohjaukseen liittyvät esteet					Opiskelija tiedottaa	Opintoneuvonta/ opintojen ohjausta antavat henkilöt
o opintosuoritusten arviointiin (esim. tenttitilanteisiin) liittyvät esteet					Opintopäällikkö tai eyh tiedottaa	Kanslia: tenttijärjestelyt
o kulttuurierot (uskonto)					Opiskelijalla ensisijainen velvollisuus, mutta tämän niin halutessa opintopäällikkö tiedottaa.	Kanslia: tenttijärjestelyt
Opiskelijavaiht	Hakupaperoiden mukana oltava lääkärintodistus tai muu vastaava todistus esteellisyysdestä ja hakemus, jossa eritelty erityisjärjestelyiden tarve.	Opintoasiat	Tiedekunta	Opintoasiat	Opintoasiat	Opintoasiat
Työskentely yliopistolla:						
o kielelliset esteet	Ei käynnistä yksittäistä henkilöä koskevia toimenpiteitä. Toimenpiteet yliopiston tasolla.	Hlöstöpalvelut				
o ikään liittyvät esteet (esim. jaksaminen tai iän tuomat fyysiset muutokset)	Työntekijän ja esimiehen välinen keskustelu.	Hlöstöpalvelut				